

Cultura i Espectacles

En la mort d'un narrador, dramaturg i traductor que va donar energia a la llengua catalana

El novel·lista, dramaturg i traductor tenia 92 anys i va col·laborar en la regeneració de la llengua catalana

Ramon Folch i Camarasa plega veles

Lluís Llorc
BARCELONA

“¡Teniu tantes maneres de morir joves, la gent d'ara!”, llegim a *Les meves nits en blanc*, novel·la publicada el 1972 per Ramon Folch i Camarasa. Afortunadament ell no va fer cas de les seves paraules i va morir—ahir, a l'hospital de Mollet, on va ser ingressat fa pocs dies després de tenir un ictus— als 92 anys i després d'una fructífera vida com a novel·lista, dramaturg, traductor i participant activament en la regeneració de la llengua i la literatura catalanes després de la Guerra Civil i durant la dictadura.

Nascut a Barcelona el 30 d'octubre del 1926, Ramon Folch i Camarasa va ser el novè fill de Josep Maria Folch i Torres (1880-1950), prolífic i il·lustre autor considerat el pare del teatre català per a infants. Ramon Folch i Camarasa es va llicenciar en dret el 1950, però aviat es va decantar pel món editorial, fent diferents feines. Va començar a traduir quan treballava a l'editorial Janés, a més de reescriure llibres aliens i escriure'n de propis.

El 1954 va ser un gran any, per a Folch, perquè es

va casar amb Montserrat Pons—amb qui va tenir sis fills— i va debutar com a autor per tres bandes alhora: *L'aigua negra* (poesia), *Camins en la ciutat* (novel·la) i *Un vailet entre dos reis* (teatre).

De llibre de poemes no en publicaria cap més. D'obres de teatre en publicaria quatre més i se n'autoeditaria—perquè el teatre és més fàcil estrenar-lo

Va guanyar els premis més importants, com el Sant Jordi, el Ramon Llull, el Sant Joan...

que publicar-lo— catorze. Va ser autor d'una llarga sèrie de comèdies bonhomioses que va anomenar *Teatre per a tothom*, pensades per als grups teatrals aficionats, amb to d'humor o costumista i, també, per a intèrprets i espectadors juvenils, seguint el camí del seu pare.

Pel que fa a novel·les i obres de narrativa i assaig

narratiu—en què destaca la biografia que va fer de Josep M. Folch i Torres, *Bon dia, pare* (1968)—, en publicaria vint-i-cinc.

El món creatiu en què es mou parteix de l'experiència personal amb consistents traços psicològics i retrats socials realistes, sempre amb un llenguatge net i directe. Amb els títols que va publicar va aconseguir guanyar una quinze-

Va traduir obres de Hemingway, Nabokov, Mailer, Faulkner, Huxley, Orwell, Greene, Fitzgerald...

na de premis, entre els quals, els més importants de les lletres catalanes, com ara el Sant Jordi (*La visita*, 1964), el Víctor Català (*La sala d'espera*, 1960), el Ramon Llull (*Sala de miralls*, 1982), el Joanot Martorell (*La Maroma*, 1956), el Sant Joan (*Testa de vell en bronze*, 1997) i, entre altres, el Pere Quart (*Manual del per-*

fecte escriptor mediocre, 1991), a més de la Creu de Sant Jordi el 1986 “per la popularitat de la seva obra i per la seva extraordinària tasca com a traductor al català d'obres estrangeres”, i el 2006 el doctorat *honoris causa*, que li va atorgar la UAB per la seva tasca excepcional de traductor.

Perquè aquesta és una altra faceta en què va excel·lir, la traducció de grans obres de la literatura universal al català. Gairebé dos-cents títols, des que el 1959 va estrenar-se en aquesta disciplina amb el *Diari d'Anna Frank*. La majoria de les traduccions les va fer d'obres en anglès, tot i que també en va fer del francès, l'italià i l'espanyol. Alguns dels autors que va traduir són Hemingway, Nabokov, Mailer, Faulkner, Huxley, Orwell, Greene, Daudet, Colette, Fitzgerald, Blyton... I molta novel·la negra per a la col·lecció La Cua de Palla: Simenon, Chandler, Agatha Christie, Patricia Highsmith... Amés d'assaigs de Marx, Engels, Sartre, Russell, Aranguren, Candel...

Deu anys després d'haver-se començat a dedicar a la traducció literària va haver d'acceptar que

—com encara passa avui en el sector— no arribava a guanyar prou sou. Sobre tot sent una família nombrosa. Així que el 1970 es va presentar a unes oposicions per a l'Organització Mundial de la Salut, les va guanyar i va marxar, amb la seva família, a viure a Ginebra, entre el 1973 i el 1986, any en què es va jubilar. A Suïssa va traduir textos mèdics i administratius de l'anglès i del francès al castellà, sense

deixar del tot la traducció literària, de la qual publica vint-i-dues noves obres, com ara *Temps difícils*, de Dickens, *Un adeu a les armes*, de Hemingway, i *Retorn a Brideshead*, de Waugh.

Només esmentarem—perquè Jaume Vidal en parla àmpliament a l'article del costat— que el nom de Ramon Folch i Camarasa serà recordat, a més de per tots els mèrits ja comentats, per haver conti-

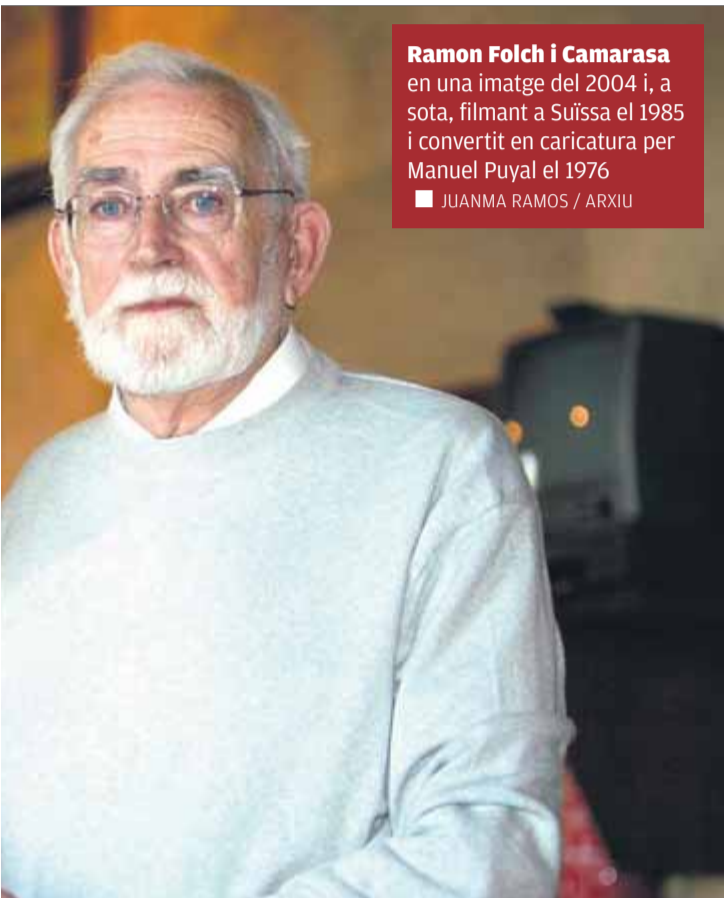
L'APUNT

Aquelles altres 'pàgines viscudes'

Jordi Bordes

Ramon Folch i Camarasa era un tossut entranyable. Va aconseguir assentar la Fundació Folch i Torres al castell de Palau-solità i Plegamans. No era un emplaçament casual. Va ser en aquest municipi on Josep Maria Folch i Torres va construir una torre per estiuajar-hi amb els nous fills. Folch i Camarasa, amb la Fundació, ha anat revalorant aquell material del seu pare, entre

el qual les *Pàgines viscudes* que publicava al *Patufet*. En una expressava el dolor per la mort de Jordi Folch i Camarasa al front, durant la Guerra Civil. Ramon, des de la bonhomia i la satisfacció de veure els Pastorets amb els nets, va reviure tota una altra generació de pàgines viscudes. Ha estat una baula més de tradició, fe i coherència.

Ramon Folch i Camarasa en una imatge del 2004 i, a sota, filmant a Suïssa el 1985 i convertit en caricatura per Manuel Puyal el 1976
■ JUANMA RAMOS / ARXIU

nuat, en format de còmic, les aventures d'en Massagran, personatge creat pel seu pare i publicat per primer cop el 1910 a les pàgines de la revista *Patufet*.

L'èxit dels còmics va propiciar que el 1983 RTVE n'enregistrés una versió teatral en quatre capítols i que el 2003 TV3 n'emetés la versió en dibuixos animats. I el 2005, el Teatre Nacional de Catalunya va estrenar una adaptació teatral de l'obra.

A la casa de Palau-solità i Plegamans, on vivia, va continuar escrivint i traduint, a més de dirigir la Fundació Folch i Torres. Ramon Folch i Camarasa també va ser un gran aventurer, com el personatge del Massagran, però en el seu cas no va navegar per mars ignots ni va aventurar-se per terres exòtiques, sinó per la llengua i la qualitat creativa, fins que li ha arribat l'hora de plegar veles. Bon viatge. ■

Mirador

Jaume Vidal

Massagran, l'èxit de vendes més destacat del còmic català

Si Josep Maria Folch i Torres va situar a l'imaginari català un personatge de ficció que ja en el seu temps va entrar a l'ànima i a la ment dels lectors de les seves novel·les –al qual Junceda va donar forma gràfica–, el seu fill, Ramon Folch i Camarasa, va col·laborar amb els guions de les adaptacions de *Les aventures d'en Massagran* a fer de l'aventurer una icona del còmic català com mai havia existit. Dels quinze àlbums que va publicar, entre el 1981 i el 2002, se'n van arribar a vendre 100.000 exemplars cada Nadal.

Aquest fenomen té els seus orígens a principis de la dècada dels vuitanta, quan la política d'immersió lingüística crea milers de nous lectors en català. Infants i gent jove. A l'editorial Casals, especialitzada en llibre educatiu, pensen que els seus productes són molt estacionals i que caldria animar les vendes la resta del any. La proposta de Ramon Folch i Camarasa d'adaptar al còmic el personatge del seu pare encaixava en el moment editorial. En aquell època, a banda de la feina de *Cavall Fort*, *L'Infantil/Tretzevents*, els clàssics *Tintin* i *Astèrix* editats en català i les traduccions de les novetats de Norma, el català només tenia com a referents les editorials Unicorn i Casals per normalitzar la presència del català en el còmic. Casals ho va aconseguir fent de Massagran no només un còmic publicat en català, sinó també un personatge concebut a Catalunya, que no era una mera traducció. Mai cap personatge de còmic genuïnament català ha tingut aquesta acceptació.

Van buscar un dels dibuixants que estava en la sintonia de fer un còmic amb denominació d'origen catalana: Madorell, que publicava la sèrie *Jep i Fidel* a la contraportada de la revista *Cavall Fort*. Casals va contactar amb ell i així van néixer les aventures d'en Massagran al còmic. En un principi Folch va adaptar les novel·les del seu pare, però aviat va crear noves aventures que van obtenir un èxit de

Fragment d'una de les pàgines d'en Massagran dibuixades per Madorell ■ ARXIU

vendes sense precedents d'un personatge de còmic català i en català. Després va arribar l'adaptació dels dibuixos animats a la televisió, que va emetre Televisió de Catalunya i que va donar encara més popularitat al personatge. El documentalista cinematogràfic Carles Prats va crear l'editorial Unicorn, que havia apostat pel còmic infantil i adult en català i que va ser adquirida per Casals, que

va esdevenir, juntament amb Anna Rey, editor d'en Massagran. "Madorell tenia un estil molt heretiu d'Hergé i intentava seguir les seves pautes, però quan es va fer càrrec d'en Massagran va fer una hibridació entre Hergé i Junceda." Aquesta ètica, segons Prat, "és conservadora força bé quan es va adaptar als dibuixos animats".

Tant el dibuix com els guions s'inscriuen en la tradició de la línia clara europea: traç net i històries d'aventures exòtiques amb un cert enigma. Un altre dels elements que agafaria de la tradició europea

En Massagran en la versió de Junceda del 1910 per a Folch i Torres ■ ARXIU

"tant de l'escola de Brussel·les com la de la de Marcinelle, és mirar de no fer explícita la violència i solucionar els conflictes sense recórrer a situacions extremes i sent positiu". Aquest bagatge el recolliria en Massagran, com abans ho havien fet les revistes *Cavall Fort* i *L'Infantil*, que, a més, havien estat impulsades des de sectors religiosos i havien hagut de vigilar molt la censura.

